

Posem en valor el paisatge hidroelèctric

Curs de Gestió, intervenció i valorització del paisatge des de l'escala local

Maig 2022

Paisatge hidroelèctric, present arreu dels Pirineus

L'activitat hidroelèctrica ha estat un dels processos de transformació de l'economia i del paisatge més important, extens i continu de moltes valls pirinenques i prepirinenques

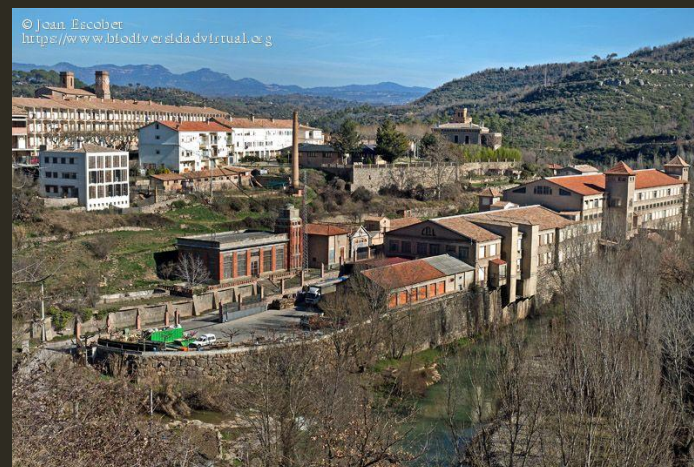

L'emprenta hidroelèctrica, omnipresent al paisatge pirinenc

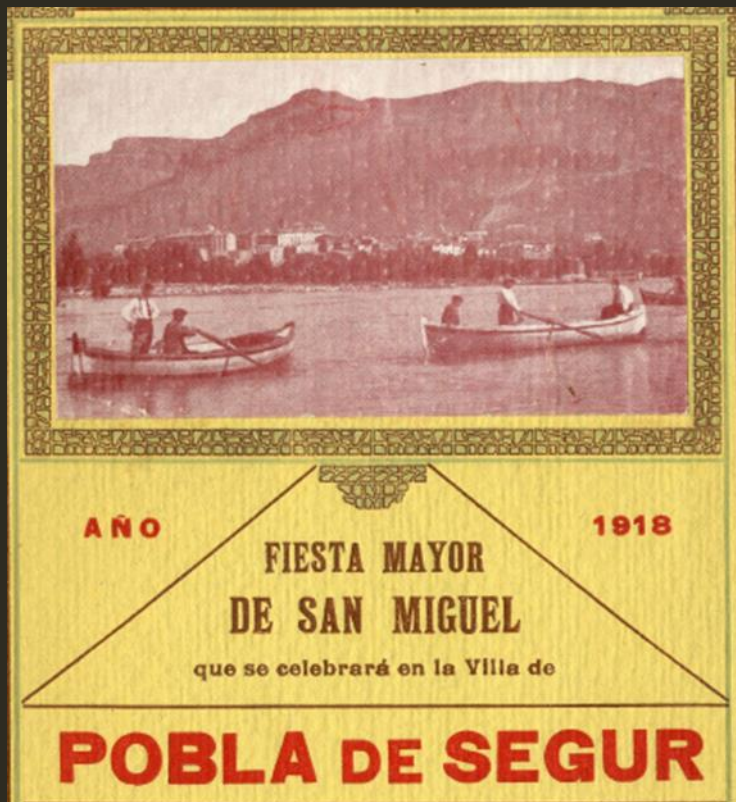

Paisatge hidroelèctric, paisatge cultural

Un paisatge cultural és un bé cultural i representa l'obra combinada de la natura i l'home, d'acord amb l'article 1 de la Convenció del Patrimoni Mundial

La posada en valor del paisatge hidroelèctric, ve de lluny

Pau Vila (a la dreta del grup), a la presa de l'embassament de Sant Antoni, a la Noguera Pallaresa, en un viatge d'estudis de l'Escola del Treball, l'any 1921.

Grup d'alumnes de l'Institut de Geografia Alpina de Grenoble visitant, guiats per Pau Vila, la central hidroelèctrica de Molinos (vall de Capdella, Pallars Jussà), l'abril de 1933. En primer terme Pierre Vilar i darrera seu, mirant la turbina, Pau Vila. Vegeu també, al fons Pau Vila de l'ICGC: RF. 47610.

Anys 80, interès en la preservació del patrimoni. (1) preindustrial (molins, serradores..) (2) l'industrial fabril i (3) industrial auxiliar, com les hidroelèctriques (turbines, edificis, canonades...)

Serradora d'Areu, Fàbrica de mantes del Pont de Suert...Mnactec

Museu de l'Aigua (2004)

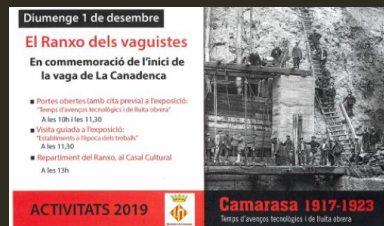
Centre interpretació Tavascan

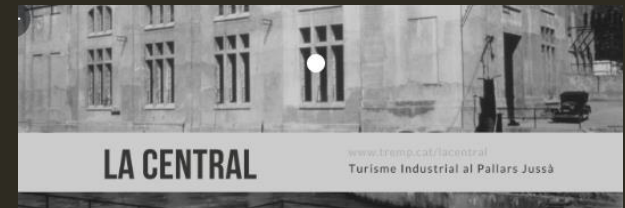
Museu hidroelèctric de Capdella

Central de Camarasa

Espai la Central de Talarn

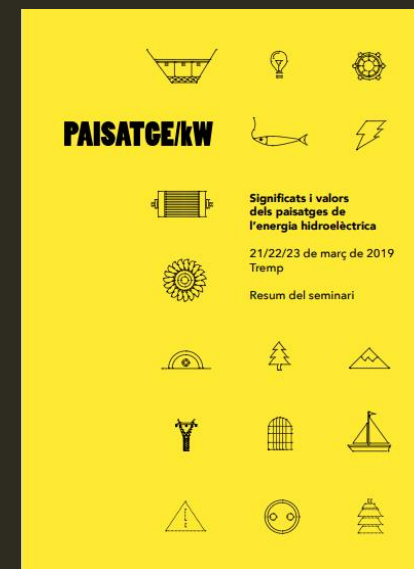

El progressiu reconeixement del paisatge hidroelèctric

Catàleg del paisatge de l'Alt Pirineu i Aran

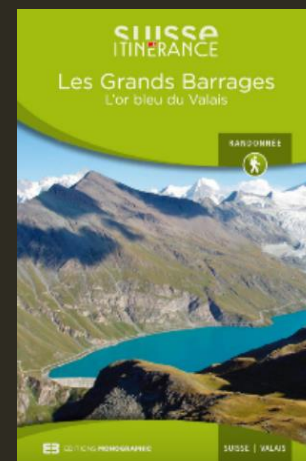
Seminari “significats i valors del paisatge
l’energia hidroelèctrica

L'aprofitament actual barreja els dos valors, el patrimonial i el paisatgístic

Museus i centres d'interpretació

Rutes senderistes, btt, o en cotxe

Productes específics amb l'empremta hidroelèctrica més o menys explícita: vall Fosca, tren dels llacs, ràfting

Un sector amb diferents línies de treball

Científic

PAISATGE/KW

Regulació i col·laboració paisatgística
del Termini Pirinenc

2010-2012 del 2014 al 2019
Centre de Recerca Territorial
Pirineus del Tercer Mil·lenni

Combinar paisatge i hidroelectricitat renovable

Sergi Saladé Gil
Geògraf
Professor associat a la Universitat Rovira i Virgili
Investigador i consultor en paisatge, energia i planejament territorial
sergi.saladie@urv.cat

Seminari internacional
PAISATGE, PATRIMONI I AIGUA
La memòria del territori

Museu del Tec. Manlleu
16 i 17 d'octubre de 2014

L'energia hidroelèctrica i la transformació del paisatge pirinenc

Eva Perisó i Arcadi Castillo

Educatiu

Cultural-Patrimonial

A DESCOBERTA

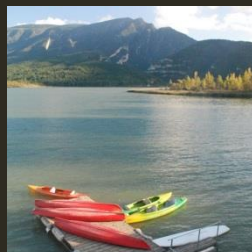

L'HOSPITAL DE CARTRÓ

UNA INSÒLITA CONSTRUCCIÓ DE PLAFONS DE CARTRÓ HA SOBREVISUT MÉS D'UN SEGLE A L'ABANDÓ I A LES INCLEMÈNCIES PIRINENQUES. L'HOSPITAL DE LA CENTRAL DE CAPDÈLLA, OBRA DE L'EMPRESA ALEMANYA CHRISTOPH & UNIMACK, ES UNA ICONA MUNDIAL DE L'ARQUITECTURA PREFABRICADA

8887 Sigrid Bernacki Justicia

Esportiu

Turístic

**LLEIDA,
ON TOT
COMENÇA...**

TURISME DE NATURA

Fitxa Regional d'Españolisme i Estany de Sant Miquel

aralleida.cat

Altres visions de l'entorn hidroelèctric

Cinema

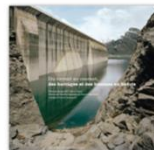
<https://www.youtube.com/watch?v=ogamZ7bHuSw>

Land art i cultura

Fotografia

Du torrent au courant, des barrages et des hommes en Savoie

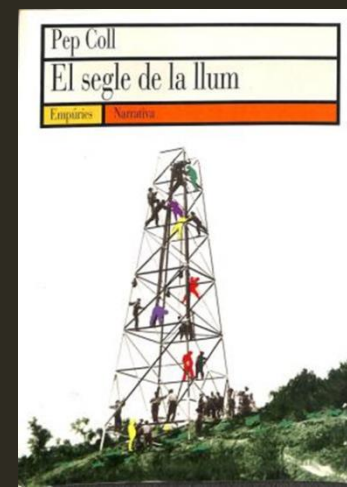
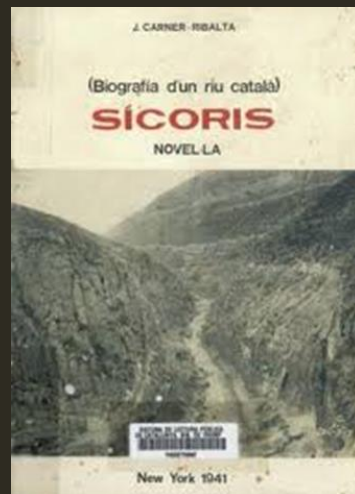
Thierry SALOMON

Pierre BLANCHER
Céline CLANET [Photographe]
Hervé GAYMARD [Préfacier]

[Actes Sud] Beaux-Arts
Hors collection
Avril, 2011
26.00 x 26.00 cm
144 pages
Coédition FACIM.

ISBN : 978-2-7427-9649-6
Prix indicatif : 32.50€

Literatura

Continguts seminari paisatge

Pròleg	4
Presentació	7
Bloc 1. La construcció del paisatge hidroelèctric	9
Bloc 2. Pantans, paisatge i ordenació del territori	19
Bloc 3. Paisatge hidroelèctric i activitat econòmica	33
Bloc 4. Paisatge hidroelèctric, paisatge cultural	46
Sessions obertes	57
Algunes conclusions	64
Ressenyes curriculars	68

Conclusions seminari paisatge

1. Els paisatges de l'energia hidroelèctrica tenen una dimensió transversal i polièdrica perquè permeten múltiples mirades: energètica, patrimonial, estètica, territorial, econòmica, urbanística, turística, etc.
2. La creació d'instal·lacions hidroelèctriques ha estat un dels processos de transformació del paisatge de més extensió, continuïtat i intensitat a moltes valls del Pirineu i del Prepirineu en el transcurs del segle XX.
3. Els nous paisatges creats per l'explotació hidroelèctrica s'integren, d'una manera o altra, en la imatge i l'imaginari paisatgístic col·lectiu del Pirineu i del Prepirineu.
4. Els paisatges hidroelèctrics s'han associat històricament al progrés tecnològic, industrial i econòmic. En contrast amb els seus beneficis econòmics i socials, la construcció de preses ha comportat un impacte ambiental evident. En primer lloc, perquè la ubicació tendeix a coincidir amb àrees de gran naturalitat i el nou embassament ha transformat tan radicalment el paisatge preexistent que s'han perdut part dels referents de la vall. En segon lloc, perquè altera els hàbitats i els paisatges fluvials, així com els cabals ecològics dels rius aigües avall. També provoca la reducció de les aportacions de sòlids als deltes, entre altres impactes associats.
5. El significat social que han tingut els paisatges de l'energia hidroelèctrica ha anat canviant amb el pas del temps. La presència dels paisatges de l'energia hidroelèctrica a la literatura, la pintura, el cinema (sobretot al gènere de la ciència-ficció), la fotografia, el còmic, la publicitat (sobretot de cotxes) o l'art han modificat la manera d'entendre les infraestructures hidràuliques des del primer quart del segle XX i, també, els significats que la població atribueix als paisatges que conformen.
6. En el context actual de transició energètica i de replantejament del model energètic en el context del canvi climàtic, la hidroelectricitat augmentarà la seva funció de complement o suport al sistema energètic general, però no es preveu la construcció de nous embassaments ni de grans instal·lacions hidroelèctriques.
7. El canvi climàtic i la cada cop més gran variabilitat de les precipitacions i escassetat d'aigua poden fer que els embassaments afectats per episodis de sequera generin un paisatge d'aridesa, més depriment i desolat del que estem acostumats.
8. Els paisatges hidroelèctrics ofereixen oportunitats de dinamització econòmica mitjançant usos recreatius i turístics relacionats amb l'aigua i el medi natural.
9. La compatibilitat entre els diferents usos d'un embassament, paisatge hidroelèctric per excel·lència, és complexa, perquè poden ser diverses les necessitats a satisfer: laminació d'avingudes, emmagatzematge d'aigua per a la producció d'electricitat, el consum humà o el regadiu, usos lúdics i serveis turístics associats, etc.

Conclusions seminari paisatge

10. Potenciar les funcions recreatives dels embassaments i dels rius pot ser una mesura compensatòria per a aquelles comunitats que van veure malmès el seu paisatge en benefici de necessitats alienes. Però no en tots els embassaments ni en tots els indrets d'un embassament o un riu es poden dur a terme activitats recreatives.
11. Els catàlegs de paisatge, els plans territorials, els plans directors o els plans especials són eines i figures urbanístiques útils i necessàries per a l'ordenació i la regulació dels usos d'un paisatge hidroelèctric. Al seminari es van presentar tres exemples: el Pla especial urbanístic de l'embassament de Sant Antoni (Pallars Jussà), el Pla director urbanístic de l'embassament de Rialb (la Noguera) i el Pla especial urbanístic de l'embassament de la Baells (Berguedà).
12. Els usos turístics associats als paisatges hidroelèctrics del Pirineu s'inicien ja als primers decennis del segle XX, i el seu aprofitament ha anat en funció de la capacitat de promoció de cada territori.
13. Es produeix un lent canvi cultural en la percepció dels paisatges hidroelèctrics: els paisatges que havien provocat rebuig, recel o una certa temença adquireixen ara un atractiu especial i comencen a tenir un significat per a la població i a ser valorats com a elements d'identitat a escala local o regional.
14. El de l'energia hidroelèctrica és un paisatge que, tot i mantenir encara una funció original —la generació d'electricitat—, està sent ràpidament patrimonialitzat (entenen-ho com el procés a través del qual és la mateixa societat pirinenca la que hi atorga valor patrimonial) i emergeix com un paisatge de referència a casa nostra.
15. Moltes valls pirinenques conserven abundants i singulars elements arquitectònics i d'enginyeria construïts a l'època d'esplendor de la hidroelectricitat. Es tracta d'edificacions i d'instal·lacions totalment alienes a les tradicions constructives locals, però actualment ja constitueixen un llegat patrimonial essencial per a la interpretació completa d'aquests territoris i comunitats.
16. Les activacions patrimonials dels paisatges hidroelèctrics al Pirineu es troben en diferents estadis d'evolució, amb realitats consolidades, com el Museu Hidroelèctric de Capdella, el Museu de l'Electricitat d'Andorra o l'Espace EDF de Banhèras de Luishon, i projectes en fase de creació, com la Ruta de l'Electrificació del Pallars Sobirà o el centre d'interpretació de l'electrificació de l'Alta Ribagorça.
17. El Museu Hidroelèctric de Capdella és exemple i model de patrimonialització i de promoció d'un paisatge hidroelèctric, amb una comunitat local especialment activa, un ajuntament compromès amb el projecte i un relat que interrelaciona el llegat hidroelèctric amb el patrimoni cultural i natural de la Vall Fosca.
18. Les claus de l'èxit per al reconeixement dels paisatges hidroelèctrics són la seva valoració per part de la comunitat (que hi manté un vincle i una experiència quotidiana), la implicació activa dels governs locals i les polítiques planificades de paisatge i de patrimoni. La cooperació i el treball en xarxa entre les diferents iniciatives locals que treballen en la posada en valor del paisatge hidroelèctric pot ser una oportunitat per consolidar i donar visibilitat a un patrimoni poc valorat per la societat.

L'associació Pirineus. Watt

PIRINEUS. WATT

Hidroelèctriques, patrimoni i paisatge

Foto: Ferrn Casa Morall

Pirineus Watt és una associació creada el 2015 amb la finalitat de promocionar, preservar i posar en valor el patrimoni hidroelèctric dels Pirineus:

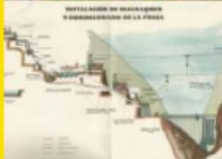
- per recordar-ne la contribució al gran creixement industrial de Catalunya durant les primeres dècades del s. XX
- per reconèixer-ne el paper clau en la modernització de la societat local
- per reivindicar-ne l'impacte en la configuració del paisatge de la majoria de valls pirinenques

Dembró de l'associació es remunta a l'any 2011, quan un grup de persones interessades pel patrimoni i la història vàrem impulsar la commemoració del centenari de l'inici de les obres hidroelèctriques al Pallars el 1911.

Preses, centrals, canonades, embassaments i telefèrics són elements que més enllà de la seva funció productiva durant més de cent anys, tenen moltes potencialitats en el camp cultural, econòmic, educatiu i social i s'han convertit en elements identitaris.

RETAJOLLA DE MONTAJOLES
HYDROELECTRICITY OF THE PYRENEES

- Personatges de la història hidroelèctrica
- Jornades de descoberta del patrimoni
- Xerrades divulgatives
- Treballs de recerca
- Assessorament món local i operadors turístics

pirineus.watt@gmail.com

Projectes de Treball

Debat col·lectiu “Treballem per definir productes turístics i pedagògics lligats als equipaments de patrimoni hidroelèctric de l’Alt Pirineu i Aran i Lleida”

Promogut per L’Institut per al Desenvolupament i la Promoció de l’Alt Pirineu i Aran (IDAPA) i Pirineus.Watt

PARTICIPANTS CONVIDATS
Entitat/institució/equipament
Centre d’interpretació de l’aigua. Tavascan
Museu Hidroelèctric de Capdella
Espai patrimonial La Central-Talarn
Central de Camarasa
C. Comarcal Pallars Sobirà (Pla de valorització hidroelèctrica)
Grup Camina Alta Ribagorça
C. Comarcal Alt Urgell (presa Oliana)
C. Generau Aran (rutes mineres)
Museu de l’Aigua de Lleida
Experts

Projectes de treball

- Reforçar les iniciatives locals existents i de nova creació
- Propiciar el treball en xarxa entre els diferents actors
- Promoure projectes territorials

Reptes

- Amb quina visió? Patrimonial? Turística? Cultural?
- Amb marca sectorial? “turisme hidroelèctric”, com turisme enològic o astronòmic?
- Integrat dins d'estratègies locals?
- Quines estratègies per a la preservació? Declaració Bcils, Bcin, ordenances paisatge
- Propostes per a la seva valorització i promoció

Moltes gràcies!